HE 232/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

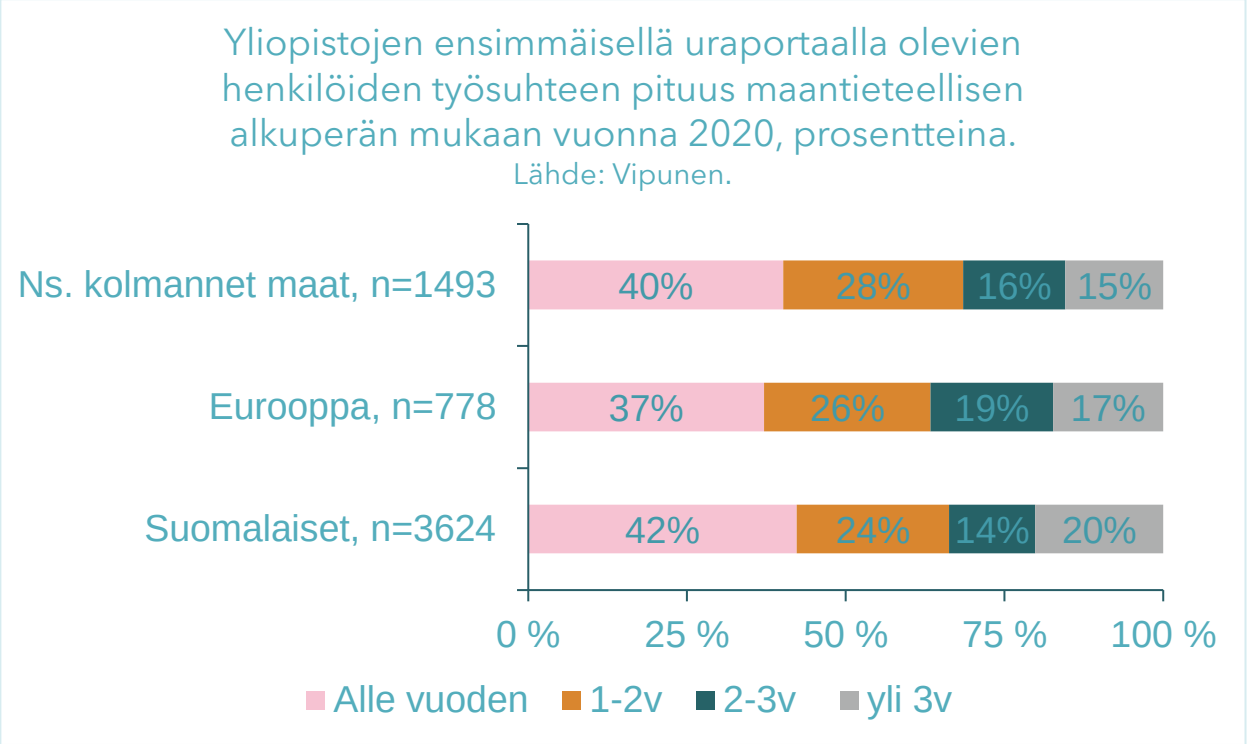
Lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle 24.2.2022

Tieteentekijöiden liitto kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 232/2021 vp. Esitämme lausuntonamme seuraavaa:

Hallituksen esityksen taustana on hallituksen ohjelman tavoitteiden mukaisesti kolmansien maiden kansalaisten tutkijoiden, Suomessa opiskelevien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä heidän perheidensä maahan jäämisen helpottaminen uudistamalla lupakäytäntöjä, sujuvoittamalla oleskelulupaprosesseja sekä vahvistamalla korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta. Hallitusohjelman linjausten mukaisesti EU-direktiivin mukaisille opiskelijoille esitetään myönnettäväksi oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeisen luvan pidentämistä kahteen vuoteen.

Perustutkintoa korkeakoulussa suorittavien opiskelijoiden osalta esitetyt uudistukset ovat merkittäviä ja tervetulleita. **Sen sijaan lakiesitys ei ota riittävällä tavalla huomioon tohtorintutkintoa suorittavia ja muita EU-direktiivin mukaisia tutkijoita, joiden oleskeluluvat ovat rajattuja heidän rahoituskautensa tai työsuhteensa pituuteen ja siten käytännössä kestoltaan noin vuoden kerrallaan.** Tavoite kansainvälisten osaajien ja tutkijoiden houkuttelemisesta ja paremmasta integroinnista Suomeen saavutetaan vain, jos tutkijakoulutuksen piirissä oleville väitöskirjatutkijoille (esityksessä tohtoriopiskelijat) myönnetään mahdollisuus oleskelulupaan koko tutkinnon suorittamisen suunnitelluksi ajaksi, samoin kuin perustutkinto-opiskelijoille.

Hallituksen esityksen mukaan tutkijat joutuisivat jatkossakin hakemaan ja uusimaan oleskelulupansa jokaisen rahoituskauden tai työsuhteen osalta uudelleen. Tämä on ongelmallista, koska yliopistojen työsuhteet ovat varsinkin uran alkuvaiheessa tyypillisesti lyhyitä määräaikaisuuksia (ks. kuvio alla).

Myös työskentely apurahoilla on tyypillistä: Tieteentekijöiden liiton jäsenkyselyn mukaan 68 prosenttia tieteentekijöistä on rahoittanut jatko-opintojaan jossain vaiheessa apurahalla.[1] Apurahakauden keskimääräinen pituus on Suomessa yhdeksän kuukautta.[2] Tieteentekijöiden liiton nuorempien tutkijoiden kyselyssä yli puolella (58 %) väitöskirjatutkijoista oli ollut yhdestä kolmeen rahoituslähdettä ja hieman vajaalla kolmanneksella niitä oli ollut neljä tai enemmän.[3] Tutkijanurilla

[1] Puhakka, Antero (2020). *Niin pitkä on matka. Tieteentekijöiden liiton jäsenkysely 2019.* https://tieteentekijat.fi/assets/uploads/2020/09/Tieteentekijoiden-jasenkysely2019_Niin-pitka-on-matka.pdf
[2] Siekkinen, Taru, Emmi-Niina Kujala, Elias Pekkola & Jussi Välimaa (2021). *Apurahatutkijat. Selvitys suomalaisten yliopistojen käytänteistä liittyen apurahatutkijoihin*. Jyväskylän yliopisto. https://saatiotrahastot.fi/wp-content/uploads/2021/12/Apurahatutkijat_raportti_2021.pdf
[3] *Uravaihtoehtojen risteyksessä. Tieteentekijöiden kysely nuoremmille tutkijoille 2020–2021,* s. 15–16. https://tieteentekijat.fi/assets/uploads/2021/09/Nutu_raportti_FIN_VALMIS.pdf

on tyypillisesti katkoksia niin suomalaisilla kuin kansainvälisillä osaajilla, ja 30 prosenttia nuoremmista tutkijoista onkin ollut jossain vaiheessa uraansa työttömänä.[4]

Hallituksen esityksen perustelutekstissä todetaan, että tohtorin tutkintoa suorittavien tutkijoiden koko väitöstutkimuksen ajaksi myönnetyt oleskeluluvat asettaisivat väitöskirjatutkijat muita tutkijoita parempaan asemaan (s. 39). Kuitenkin uudistuksen pääasiallisena tavoitteena on mahdollistaa ulkomaalaisten korkeasti koulutettujen pitkäjänteinen oleskelu Suomessa. Tähän tähtää perustutkinto-opiskelijoiden oleskelulupien pidennys. On nurinkurista, että kaikista korkeinta tutkintoa suorittavat olisivat perustutkinto-opiskelijoita heikommassa asemassa. Väitöskirjatutkijoiden asema verrattuna jo väitelleisiin tutkijoihin on erilainen, koska väitöskirjatutkijat suorittavat tutkintoa.

Oleskeluluvan sitominen rahoituskausiin tuottaa EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tuleville väitöskirjatutkijoille kohtuutonta huolta eikä edistä tunnetta siitä, että EU- ja ETA-maiden ulkopuoliset osaajat olisivat maahamme tervetulleita. Se tuottaa myös kustannuksia erityisesti tilanteessa, jossa väitöskirjatutkijalla on oleskelulupia tarvitseva perhe. Esimerkiksi nelihenkinen perhe maksaa jokaisesta jatkoluvan hakemisesta 680–1360 euroa hakutavasta riippuen.[5] Tällainen järjestely ei ole omiaan edistämään kaikista korkeimman koulutuksen saavien ulkomaalaisten kotiutumista Suomeen. Toteutuessaan esitys jättäisi tohtorin tutkintoa suorittavat väitöskirjatutkijat selkeästi huonompaan asemaan kuin alempia tutkintoja suorittavat opiskelijat.

Muutosesitykset

Esityksemme on, että tieteellistä jatkotutkintoa suorittavan tutkijan oleskelulupa myönnetään kerralla koko jatkotutkinnon suorittamisen ajaksi yliopiston kanssa tehtävän tutkijan vastaanottosopimuksen mukaisesti. Muiden direktiivin mukaisten tutkijoiden osalta

[4] *Uravaihtoehtojen risteyksessä*, s. 15. Termi nuorempi tutkija viittaa väitöskirjatutkijoihin ja hiljattain (1–4 vuotta sitten) väitelleisiin. Termi ei viittaa ikään vaan uravaiheeseen.
[5] Kts. Migrin hinnasto v. 2021 vireille pannuista hakemuksista, https://migri.fi/kasittelymaksut-ja-maksaminen

oleskelulupa myönnetään työsuhteen tai rahoituskauden keston mukaan, mutta (molemmissa) esimerkiksi enintään 4 vuodeksi.

Pykälämuutokset

6 § Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitetulle tutkijalle myönnetään tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettu tutkijan oleskelulupa tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tutkijan on tehtävä tutkimusorganisaation kanssa 5 §:ssä tarkoitettu sopimus.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkijan toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla.

Oleskelulupa myönnetään jatkuvana 5 §:ssä tarkoitetun sopimuksen keston ajaksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi.

6a § Oleskeluluvan myöntäminen tieteellistä jatkotutkintoa tekevälle tutkijalle

Jatkotutkintoa tekevälle tutkijalle oleskelulupa myönnetään jatkuvana 5 §:ssä tarkoitetussa sopimuksessa mainitun jatkotutkinnon suorittamisen ajaksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkija esittää selvityksen turvatusta toimeentulosta ensimmäiseksi vuodeksi siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla.

Tutkijan on huolehdittava, että hänen toimeentulonsa on turvattu koko jatkotutkinnon suorittamisen ajan. Oleskelulupa myönnetään jatkuvana tieteellisen jatkotutkinnon suorittamisen keston ajaksi, jollei oleskelulupaa haeta lyhyemmäksi ajaksi. (Oleskelulupaan tuleva merkintä ”tutkija”.)

TIETEENTEKIJÄT

6 b § Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

[Kuten lakiesityksessä on muotoiltu nyk. 6a §]

Tutkijakoulutuksen piirissä olevien osalta esityksemme tarjoaisi vakautta tutkijan ja hänen perheensä arkeen sekä mahdollistaisi aiempaa paremmin keskittymisen tutkijakoulutuksen suorittamiseen. Muiden direktiivin mukaisten tutkijoiden osalta oleskeluluvan pidennys helpottaisi erityisesti sellaisten tutkijoiden elämää ja arkea, joilla työsuhde tai rahoitus on taattu pidemmäksi ajaksi kuin kaksi vuotta ja näin heidän oleskeluaan Suomessa ei rasittaisi oleskeluluvan katkokset.

Pyydämme, että eduskunnan hallintovaliokunta ottaa edellä mainitun huomioon mietinnössään.

Maija Mattila
YTT, erityisasiantuntija
Tieteentekijöiden liitto